

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук,

професора **Бахова Івана Степановича**

на дисертаційну роботу **Смутченко Ольги Сергіївни**

**«Формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах
полілінгвального освітнього середовища»**,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії

зі спеціальності 015 Професійна освіта

Концепція модернізації сучасної української освіти передбачає підготовку компетентних фахівців на рівні світових стандартів, соціально й професійно мобільних, конкурентоспроможних на вітчизняному, європейському і світовому ринках праці.

Формування нових цілей і цінностей у системі професійно-педагогічної освіти, спрямованих на поглиблення творчого розвитку майбутніх учителів, цілеспрямоване дотримання в них основ професійної культури розглядається сьогодні як засіб підвищення ефективності підготовки сучасного фахівця.

Провідна ідея представленого дослідження, якої дотримується дисертантка, полягає в оволодінні майбутнім учителем іноземних мов субкультурою, вміннями інтегрувати різні знання про цей феномен, використовувати їх у професійній діяльності з метою особистісного розвитку учнів. Особлива роль у цьому процесі в умовах вищого навчального закладу, як доводить нам Ольга Сергіївна, належить формуванню нових цілей і цінностей у системі професійно-педагогічної освіти, спрямованих на поглиблення творчого розвитку майбутніх учителів, цілеспрямоване дотримання в них основ професійної культури розглядається сьогодні як засіб підвищення ефективності підготовки сучасного фахівця.

Свій творчий пошук дисертант спрямовує на розв'язання протиріччя, що полягає в невідповідності між потребою суспільства у кваліфікованих фахівцях, конкурентоспроможних на ринку праці, з високим рівнем їхньої професійної та особистісної культури та реальним станом сформованості такої культури,

непідготовленістю майбутніх фахівців до міжкультурної взаємодії; суспільним визнанням значення та ролі професійної та особистісної культури сучасного вчителя іноземних мов та недостатньою спрямованістю змісту професійної підготовки на формування особистісної культури;

У світлі сказаного проблема, яку взялася науково вирішувати дисертант, вбачається актуальною і вчасною.

Зазначимо, що науковий апарат дослідження в цілому сформульований досить коректно.

Метою дослідження визначено теоретичне обґрунтуванні й розробка методики формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища та експериментальній перевірці її ефективності. У відповідності до мети дослідження визначено концептуальну ідею, сформульовано завдання дослідження.

Забігаючи вперед, зазначимо, що окреслені завдання вирішено, справедливість гіпотетичного припущення переконливо доведено.

Варто відзначити потужну теоретико-методологічну базу дослідження. Її склали такі вагомні концепції, а саме: концепція діалогу культур в освіті (М. Бахтін, В. Біблер), теорія культурно-історичного розвитку особистості (Л. Виготський, В. Давидов, О. Леонтьєв, О. Лурія), теорія культурного поля особистості (Г. Батищев, М. Мамардишвілі). Основи культурологічного підходу до побудови змісту освіти Н. Алексєєва, Ш. Амонашвілі, А. Асмолова, Є. Бондарєвської, Б. Гершунського, О. Газмана, І. Зязюна, Г. Іванової, В. Краєвського, С. Кульневич, В. Ледньова, В. Лугового, Є. Шиянова. Загальна феноменологія культури вчителя О. Барабанщикова, В. Беспалька, М. Вілянського, Т. Вінник, В. Гриньової, Н. Кічук, М. Кларіна, М. Крилова, О. Мудрика, Л. Несипоренко, А. Овчиннікової, В. Радула, О. Рудницької, В. Серікова, В. Сластьоніна, Л. Хорунжої, Н. Щуркової.

Методологічними орієнтирами розкриття сутності простору університетської молодіжної субкультури є ідеї вчених про освітній, виховний простір (С. Бондирєва, Л. Вершиніна А. Гаязов, Б. Гершунський, Д. Григор'єв, К. Новікова, В.

Реморенко, А. Сидоркін, Н. Селіванова, В. Степанов, В. Шукшунов), про соціальний простір (Е. Богардус, П. Бурдьє, Е. Дюркгейм, Р. Зиммель, П. Сорокін), про освітнє середовище (А. Анохін, Р. Корнетів, В. Козирев, А. Лиферов, Ю. Мануйлов, Т. Менг, В. Ясвин, Т. Парсонс, Р. Мертон, С. Эйзенштадт, Р. Болін, С. Торнтон, К. Гріффін).

Очевидною і незаперечною є наукова новизна дослідження. Найбільш істотними науковими результатами дисертантки є виокремлення й обґрунтування психолого-педагогічних умов, що оптимізують досліджуваний процес, розробка та експериментальна перевірка моделі та методики формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища. Уточнено сутність поняття «молодіжна субкультура», «професійна культура вчителя іноземної мови».

Ми вважаємо, що структура дисертації, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатку є науково обґрунтованою. Робота структурована таким чином, що основне місце в ній відведено представленню експериментальної методики – майже сто сорок сторінок.

Як свідчить аналіз змісту дисертаційної роботи Смутченко О.С., дослідницькі матеріали викладені логічно і послідовно.

Перший розділ роботи містить ретельний екскурс у теорію проблеми.

Заявлена її багатоаспектність зумовила доцільність використання дисертантом великого хронологічного діапазону досліджень. Автор зіставляє класичні наукові підходи відомих вчених (Л. Баткін, М. Бахтін, А. Белик, П. Гуревич, Б. Ерасов, Г. Зиммель, М. Каган) та сучасне бачення проблеми (І. Андрощук, І. Бех, І. Дичківська, І. Ігнатович, О. Мудрик, Н. Ничкало, В. Радкевич, В.Рибалка).

Дисертантка демонструє достатньо розвинену структурованість наукового мислення й здійснює категоріальний аналіз понять „культура”, „субкультура”, „інформаційна культура”, „професійна культура”, „комунікативна культура”.

На нашу думку, автор вдало через аналіз теоретичних джерел розкриває взаємозв'язок професійної культури педагога з усіма компонентами його особистісної культури і в першу чергу з моральним, правовим, розумовим, естетичним, екологічним.

Слід відзначити міждисциплінарний характер представленого дослідження. Дисертантка висвітлює структурні компоненти професійної культури, принципи її розвитку, умови формування педагогічної культури майбутнього вчителя. Представлено детальну характеристику терміну „субкультура” з точки зору інформаційного, генетичного, когнітивного, синергетичного та ієрархічного підходів. Цілком логічно дисертантка пов'язує ґрунтовний аналіз вищезначених компонентів з професійною підготовкою майбутніх учителів іноземних мов.

Усе окреслене вище свідчить про виконання дисертанткою першого, другого та третього завдання дослідження.

У *другому розділі* роботи «Експериментальне дослідження сформованості субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища») дисертантка представляє констатувальну частину емпіричного дослідження. Уважаємо, що позитивним моментом є намагання автора представити цілісну програму експериментальної роботи, а саме її компоненти, етапи, певні деталі. Ретельність проведеної роботи не викликає жодного сумніву. Значна частина розділу відведена опису авторської структурно-функціональної моделі формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища, в якій чітко представлені мета, методи, етапи формування, рівні сформованості субкультури, та педагогічні умови, які забезпечують досягнення результату – сформованої субкультури майбутніх учителів іноземної мови в умовах полілінгвального освітнього середовища.

Природно, що концепція, розроблена в дослідженні, вимагала шляхів її впровадження, що й представляється дослідницею у змісті *третього розділу* де обґрунтовано методика формування субкультури майбутніх учителів іноземної

мови в умовах полілінгвального освітнього середовища, та представлено детальну інтерпретацію результатів дослідження.

Позитивної оцінки заслуговують додатки, які унаочнюють окремі етапи здійсненої дисертанткою експериментальної та методичної роботи, і зазвичай, викликають зацікавленість та інтерес у прикладному плані у першу чергу. Представлені дидактичні матеріали підкреслюють новизну, творчий підхід дисертантки, та її потенціал для подальшого професійного розвитку.

Загальні висновки корелюються з поставленими завданнями і відображають основні результати проведеного дисертаційного дослідження.

Зазначимо, що результати дослідження Смутченко О.С. знайшли відображення у шості публікаціях, чотири з них у фахових виданнях. Вони також достатньо апробовані в процесі наукових та науково-практичних конференцій та впроваджені в закладах вищої освіти міст Херсон, Ізмаїл та Луганськ.

Розроблені навчально-методичні матеріали можуть бути використані у практиці роботи класичних, педагогічних і гуманітарних університетів, зокрема з метою оновлення змісту таких навчальних дисциплін, як «Практика усного та писемного мовлення англійської мови», «Методика навчання іноземних мов та літератури в загальноосвітній школі», «Методика викладання іноземних мов у закладах вищої освіти», «Лінгвокраїнознавство» та інших.

Автореферат повністю відповідає змісту дисертації. Отже, слід відзначити безперечний позитив виконаної дисертаційної роботи, проте вважаємо за необхідне звернути увагу на окремі моменти в роботі, які вимагають уточнення, та висловлю зауваження.

1. На нашу думку, теоретичну частині було б доречно доповнити оглядовим аналізом напрацювань зарубіжних дослідників із досліджуваної проблеми.

2. Характеризуючи явище полілінгвізму в контексті субкультури, дисертантка залишила поза увагою такий феномен як полікультурна освіта, який безпосередньо може бути пов'язаний із метою та завданнями дослідження, згадавши лише одну представницю цього напрямлення в зарубіжній педагогіці

Женеу Гей.

3. У науковій новизні представлено в основному те, що було вперше досягнуто в результаті роботи, натомість не простежується взаємозв'язок з напрацюваннями дослідників, що було подальшого розвитку в роботі.

4. В структурно-функціональній моделі формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища, яка є чітко структурованою, на першій погляд, не зовсім зрозуміло зв'язок результату з контрольним компонентом, зокрема термін «моніторинг», який представлений ланцюжком між ними, що потребує додаткового пояснення.

5. В моделі реалізації системи педагогічних умов на стор. 154 дослідження дисертантка виокремлює цільовий, процесуальний, змістовий та контрольний компоненти. При цьому ми вважаємо можливим доповнити цю структуру ще одним компонентом, а саме мотиваційно-ціннісним.

6. Загальні висновки, на нашу думку, можна було представити більше тезисно, не повторюючи детально висновки з першого, другого та третього розділів.

7. У оформленні літератури трапляються неточності в представлених джерелах.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер, засвідчують великі перспективи та відкритість досліджуваної проблеми і не зменшують високої позитивної оцінки якісно виконаної роботи.

Утім, висловлені зауваження і побажання не знижують теоретичної та практичної значущості роботи. Дисертація є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, котрі вирішують наукову задачу формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища, що має важливе значення для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей.

Висновок: дисертація «Формування субкультури майбутніх учителів іноземних мов в умовах полілінгвального освітнього середовища» відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а її авторка – Смутченко Ольга Сергіївна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри

іноземної філології і перекладу

ПрАТ ВНЗ Міжрегіональна Академія

управління персоналом

І. С. БАХОВ

